БЕОГРАДСКО ИЗДАЊЕ

ГОДИНА XXXII БРОЈ 77
Уторак, 21. март 1967.
БЕОГРАД
Директор и главни и одговорни уредник
Моша Марковић
Уређује редакциски колегијум
Рукописи се не враћају
Лист излази сваког дана

ЦЕНА 60 ПАРА (60 СТАРИХ ДИНАРА)
НЕДЕЉОМ 60 ПАРА (60 СТАРИХ ДИНАРА)

ПРОЛЕТЕРИ СВИХ ЗЕМАЉА, УЈЕДИНИТЕ СЕ!

БОРБА

ОРГАН СОЦИЈАЛИСТИЧКОГ САВЕЗА РАДНОГ НАРОДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

У ОВОМ БРОЈУ НА СТРАНАМА:

2: Коментари, чланци, писма „Борби“
3: Спољнополитичке информације
4. и 5: Политика, привреда
6. и 7: Вести из земље; Спорт и шах
8. Културни живот; прикази
9: Округли сто „Борбе“ о безбедности грађана
10. и 11: Из стране штампе, фељтони

Увозна роба на домаћем тржишту

ЗА ШИРОКУ ПОТРОШЊУ 140 МИЛИОНА ДОЛАРА

Увозници се договарају о асортиману робе, заједничким набавкама и ценама. - Богатији излози тек маја и јуна. - Ове године два пута више девизних средстава за набавке на конвертибилном подручју

Увоз робе за широку потрошњу биће ове године знатно већи него прошле. Укупна сума са којом рачунају увозници, робне куће и велики број трговинских организација достиже 140 милиона долара. То су средства само из глобалне девизне квоте о чијој су се расподели прошлог месеца споразумели трговци и увозници у Савезној привредној комори. Иначе, по новом девизном режиму, привредне организације могу увозити и мимо ових износа уколико, разуме се, располажу својим девизама.

Наставак на последњој страни (●●)

ПОЧЕТАК НОВИХ КРЕДИТНИХ ОГРАНИЧЕЊА

Народна банка повлачи 970 милиона нових динара посебног кредита пословним банкама и 750 милиона нових динара есконтних кредита

Јуче је истекао рок за враћање прве трећине од укупно 970 милиона нових динара кредита који Народна банка повлачи од пословних банака.

Остале две трећине ове суме биће повучене у мају и јуну, чиме се такозвани посебни кредит из емисије који уживају пословне банке смањује укупно за 12 одсто.

Наставак на последњој страни (◎)

После референдума у Француској Сомалији

КРВАВИ НЕРЕДИ У ЏИБУТИЈУ

Погинуло 9 а повређено 16 лица

Џибути, 20. марта (АП, АФП)

У Џибутију су данас избиле оштре антифранцуске демонстрације, после јучерашњег референдума, односно због резултата референдума у прилог остајања Сомалије под француском контролом.

У крвавим нередима погинуло је девет а повређено шеснаест лица.

(ИЗВЕШТАЈ НАШЕГ ДОПИСНИКА ИЗ ПАРИЗА НА 3. СТРАНИ)

ПОДЗЕМНЕ ИНИЦИЈАТИВЕ

Разумљиво је да у садашњем часу разговори о међунационалним односима и равноправности народа и народности добијају већи публицитет у јавности. Стална пракса послератног револуционарног развоја, да се међунационални односи развијају у склопу и динамици општег друштвеног развоја, сада је обележена даљим крупним демократским мерама, иницираним политиком Савеза комуниста Југославије. (На пример, последњих месец дана, Савезна скупштина, у складу са општим развитком, разматра законске и уставне одредбе, које нашу прокламовану политику о равноправности народа треба и легислативно да формулишу и унапреде).

На жалост, баш у ово време, као да се ништа на том плану не дешава, појавиле су подземне иницијативе, које, без обзира како мотивисане, објективно деформишу право стање ствари и непотребно узнемирују јавност, јер на драматичан начин и у кривом огледалу виде садашње односе. Заговорницима оваквог начина дебатовања о међунационалним односима као да је више стало, и ма по коју цену, до сопственог публицитета, него до озбиљног и плодоносног дијалога о равноправности језика и народа. Ако је само то...

Не може се ником ускратити право да говори било о којој теми, а поготово о равноправности у једној многонационалној земљи. Табуи сваке врсте заиста су иза нас. Национално питање и међунационални односи, што, уосталом, имплицира назив ове садржине, није искључиво ствар уских политичких и других субјеката, већ свих слојева нашег друштва, свих грађана.

Али, људи који искрено саосећају са идејом равноправности народа и народности, не могу остати равнодушни када им поједине сталешке групације намећу своју хипертрофирану визију међунационалних односа, када их поједине, макар и угледне асоцијације, културне и друге, изазивају нервозом, непријатношћу, неоснованом устрепталошћу и забринутошћу.

Није нимало случајно што су млади људи, недавно у телевизијској емисији „Актуелни разговори“ у Сарајеву, по ко зна који пут затражили да се јавно идентификују они који подгревају национализам. Њихова је слика овог друштва објективнија, реалнија и оптимистичкија. Није нимало случајно што ће радник за стругом, било где у овој земљи, управо зато што је носилац новог, самоуправног, хуманог друштва, који носи у себи националну, људску и радничку солидарност, са чуђењем и огорчењем реаговати на појединачне или групне диверзије овога типа. Штета је што гласови управо ових људи нису, у мери њиховог правог и значаја и расположења, продрли и објавили се у јавности.

Уместо њих, у јавност допиру петиције и декларације, које стварају лажну слику о нашем друштву, у коме је, тобоже, неко угрожен и сада га треба спектакуларно спасавати. Где чаршијске групице дају себи право да се изјашњавају у име народа.

После „Декларације о називу и положају хрватског књижевног језика“, група чланова Удружења књижевника Србије (међу којима је и један члан ЦК СК Србије, разуме се у своје име) не узимајући у обзир политичке последице свог става, пожурила је да да свој „прилог“ разговорима о равноправности језика, да на гест групе из Загреба одговори прављењем партнерства у стилу „и ми коња за трку имамо“, чиме би само дала но ву храну увек гладној домаћој шовинистичкој чаршији и непријатељима свих фарби у иностранству. Иако већина чланова Удружења није прихватила ову иницијативу, утисак (понет са скупштине књижевника) је такав, да неки потписници пројектованог текста још нису уверени у депласираност његовог тона и садржине.

Зар ико разуман може да верује да је паметно о овако деликатној теми разговарати изношењем нетолерантних, ултимативних и једом прожетих петиција и декларација?

Поводом ових ексцеса често се каже да је настала извесна збуњеност у јавности. Чини нам се да се још више ради о револту и огорчењу. Многим нашим грађанима још је у свежем сећању братоубилачки рат, па свако, и најмање, и несвесно, провоцирање наилази на општру реакцију и осуду. Са пуним правом може се поставити питање политичке одговорности појединаца за овакве иступе, посебно комуниста, који су показали крајње одсуство политичког слуха и рефлекса. Заправо је веома изненађујуће да се међу потписницима оваквих декларација и петиција налазе и комунисти.

Међународни скуп у Сплиту

„Људи од пера и туризам“

Данас почиње скуп новинара и писаца из свих крајева света

Сплит, 20. марта

Под покровитељством Међународне туристичке федерације сутра у Сплиту почиње сусрет „Људи од пера и туризам“ који је, у оквиру Међународне године туризма, покренуо Туристички савез општине Сплит.

На овом скупу, који се одржава под девизом „Туризам — пасош мира“ учествоваће преко 200 познатих писаца и новинара из свих крајева света. Од 21. до 26. марта учесници овога скупа одржаће неколико седница и обићи културне, историјске и туристичке знаменитости Сплита, а на крају ће их примити др Јожеф Брилеј, члан СИВ и председник Савезног комитета за туризам.

В. Ф.

Снег предухитрио пролеће

Јуче пре подне у Београду је падао снег који се брзо топио

Календарски, данас почиње пролеће. Међутим, у већем делу земље зима је искористила своје последње календарске могућности и права: јуче је, као и неколико последњих дана, у већем делу Југославије падао снег, а температура се кретала око нуле, понегде и испод ње.

Тиме се наставља ланац аномалија: готово читавог фебруара грејало је сунце и било топло као у позном пролећу, а последњи дани марта, изгледа, доносе зиму.

Јуче увече у Београду је био засут крупним пахуљицама. То потврђује и снимак нашег фото-репортера М. Неготинца о изгледу Теразија 20. марта пре подне.

КУДА ИДЕМО?

Пише академик проф. др ФЕРДО ЧУЛИНОВИЋ

Често се говори како је „историја учитељица живота“ Али ако гледамо на неке наше савремене појаве онда се с правом морамо запитати — што смо ми од историје научили! Кажу да је она и „ризница искуства“ Али јесмо ли се користили искуством, које нам пружа наша давна и недавна прошлост? Јесмо ли сви ми извели потребне закључке из наше стравичне јучерашњице, када смо због унутрашње несложе, политичког пада и необзирности према народном интересу дали могућности чак и окупаторима, да нас истребљују правећи се као тобожњи наши — „национални ослободитељи“!

Национално питање прожимало је сав јавни живот старе Југославије, која је и нестала под бременом овог за њу нерјешивог проблема. Али то питање није с њом нестало, јер се оно сабласно јавља за осовинске окупације, када окупатори прихватају то оружје против нас, да би — искривљавајући национално питање и подређујући га својим циљевима — учинили смртоносним оружем против нас. Усташе четници и други сепаратистички колаборационисти иступали су у име националног питања, а за собом су остављали згариште, гробове, уништена насеља, масовно ликвидирање наших људи. Тако је национално питање по други пут запријетило нашем народу, али тада чак и самоистребљивањем за рачун другога. Тек народноослободилачка борба упућује на прави пут за демократско и коначно рјешење тог основног нашег политичког проблема из старе Југославије. Југословенска федерација рјешила је језгру националног питања, пошто је југословенска вишенационалност изражена у вишедржавности, а федерација представља афирмацију наше етничке заједнице. Кренули смо даље од тог државноправног рјешења питања к актуелним проблемима изградње земље. Али ипак су се стали појављивати остаци тог давног, државноправног рјешења националног питања. Под разним видовима долази у новије вријеме до национално-политичких појава, које нас каткада подсјећају на раздвајалаштво из минулих дана пред сам осовински напад. Зашто долази до тога да се у народ ове земље поново немир. Да се подстиче на раздвајање? Зашто се јављају настојања да се појача оно што нас је некад раздвајало, умјесто да јачамо оно што нас спаја, а ликвидирамо остатке прошлости?!

Откуда овакав изненадни акт баш у данашње вријеме?

На такве нас је мисли потакла тзв. „Декларација о називу и положају хрватског књижевног језика“, која је објављена 17. о.мј у загребачком тједнику „Телеграм“. Један дио културно-просвјетних установа Загреба (нипошто све!) апелира тиме на Сабор СРХ, Савезну скупштину, и на нашу јавност, да се заштити хрватски књижевни језик, јер је он наводно угрожен од наметања „државног језика“, па треба осигурати — „досљедну примјену хрватског књижевног језика у школству, новинству, у јавном и политичком животу“, а коначно треба да — „службеници, наставници и јавни радници, без обзира откуда потјецали, службено употребљавају књижевни језик средине, у којој дјелују“ Све то зато, јер се наводно не признаје хрватском језику његово национално име, пошто хрватски и српски језик није истовјетан, није то један, него два језика.

Наставак на 4. страни

Разговори на Гуаму

ПРОШИРЕЊЕ ВИЈЕТНАМСКОГ РАТА?

У посебним интервјуима Менсфилд и Фулбрајт изразили уверење да ће састанак Џонсона, Кија, Весторленда и Лоџа довести до ескалације

Гуам, 20. марта

На пацифичком острву Гуам почело је саветовање председника Џонсона са руководиоцима сајгонског режима.

Амерички председник допутовао је рано јутрос на ово острво, које представља једну од највећих америчких војних база у Пацифику са које се врше ваздушни напади на територију ДР Вијетнама.

У Џонсоновој пратњи налазе се шеф Стејт департмента Дин Раск, министар одбране Макнамара, досадашњи амерички амбасадор у Сајгону Кабот Лоџ и новоименовани амбасадор Елсворт Банкер, шеф Централне обавештајне службе Ричард Хелмс, као и низ високих америчких војних личности.

Четрдесет пет минута после доласка америчке делегације, на Гуам су долетели шефови сајгонског режима — генерали Нгујен Ван Тије и Као Ки. Непосредно после тога почели су разговори председника Џонсона са шефовима сајгонског режима.

•

(Од сталног дописника „Борбе“)

Њујорк, 20. марта

Није ли дошло време да се бомбардује Ханој, блокира Хајфонг, крене у Лаос и Камбоџу и тиме спречи инфилтрација непријатеља

С овим питањима — уствари тражењима — сајгонски премијер Ки образложио је позицију своје војне хунте на ратном саве-

товању на пацифичком острву Гуам, на коме конференцију председник Џонсон и највише америчке поли-

Наставак на последњој страни (●)

Невреме над бразилским градом Каратататубом

Око 400 мртвих, рањених и несталих

(ИЗВЕШТАЈ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ)

ИЗБОРИ У СИЛЕРА ЛЕОНЕУ

СТРАНКА ПРЕМИЈЕРА МАРГАЈИЈА ПОРАЖЕНА

Фритаун, 20. марта

Јунајтед прес јавља да је Народна странка премијера Алберта Маргајија изгубила на парламентарним изборима у афричкој држави Сијера Леоне. Очекује се да ће генерални гувернер Сијера Леоне позвати Сијака Стивенса, лидера Странке народног конгреса која је добила 32 посланичка мандата у новом парламенту, да образује владу.

Странка премијера Маргајија добила је 27. а независни 7 посланичких места

ПУТНИЦИ, ВРАТИТЕ НАМ СЕ!

NIS express

Др Милош Жанко:

Спорна питања не рјешавају се политичком демонстрацијом

У јучерашњем броју објавили смо први део чланка потпредседника Сабора Хрватске др Милоша Жанка, написаног за загребачки „Вјесник“, у којем даје анализу декларације групе загребачких научника и књижевника.

Др Жанко пише да, као грађанин ове земље, не може бити индиферентан према тако важном питању као што су међунационални односи, и говори да национално питање није тема о којој се олако могу водити дискусије и прокламовати ставови за акцију. Тим пре што још нису нестале авети прошлости ни у нашој земљи ни на међународној сцени. Сваки корак у решавању отворених питања националних и међунационалних односа мора бити до краја промишљен и одговоран. Његова је теза да потписници декларације нису тако поступили.

Преносимо други део чланка др Милоша Жанка, који објављује данашњи „Вјесник“.

Што каже Људевит Јонке а тиме и сви они који су признали веома велику вриједност овог научног рада? Узимам на дохват само један цјеловитији пасус, каквих уосталом у књизи има много. Уза сву дужину потребно га је у цјелини пренијети:

„Појава заједничког хрватскосрпског правописа у листопаду 1960. значајан је догађај у националном животу хрватског и српског народа. Може се без претјеривања рећи да је тим чином остварена тежња стара преко стотину година. Мисао се родила у оно узбудљиво препородно доба када су хрватски и српски родољуби схватили да је слога Срба и Хрвата важан предувјет за збацивање туђинског јарма и за остварење слободног живота тих братских народа који говоре једним језиком. До спознаје да је то један језик наука је дошла тек онда кад су се и хрватски и српски књижевници сједињили у заједничком штокавском књижевном језику настојањем Вука Стефановића Караџића и Људевита Гаја у првој половини 19 стољећа. Док су Срби писали славеносрпским језиком, а Хрвати разним народним дијалектима, могло се заиста чинити да су то два језика, али откако су и једни и други усвојили штокавски дијалект, истина је јасно избила на видјело. Стога није чудо што су се у ожујку 1850. састали у Бечу угледни српски и хрватски књижевници и научни радници с намјером да израде начела и правила за заједнички књижевни језик. Стога тај бечки књижевни договор сматрамо почетком оних настојања која су остварена г. 1960 појавом правописа хрватскосрпскога (српскохрватскога) књижевног језика.

На том договору у Бечу били су од Срба главни поборници за нов књижевни језик, Вук Стефановић Караџић и Ђуро Даничић, а од Хрвата угледни књижевници Иван Мажуранић, пјесник „Смрти Смаил-аге Ченгића“, Димитрије Деметер, писац „Теуте“, и Иван Кукуљевић, политичар, аутор „Јурана и Софије“ и касније научни радник, хисторик. „Гледајући са жалости — кажу они — како нам је књижевност раскомадана, не само по буквици, него још и по језику и по правопису, састајали смо се овијех дана, да се разговоримо, како бисмо се, што се засад више може, у књижевности сложили и ујединили“. И пошто су изложили начела о новом књижевном језику и правопису, упутили су апел књижевницима да их слиједе: „Зато молимо све књижевнике, који управо желе срећу и напредак народу своjему, да би на ове мисли наше пристали и по њима дјела своја писали.“ Тај хисторијски документ потписан је у Бечу 28. ожујка 1850

Дакако, велик дио њихових закључака проведен је у дјело у другој половини 19. и у првој половини 20. стољећа настојањем самих потписника, али и њихових бројних сљедбеника, од којих треба истакнути проф. Ивана Броза и Тому Маретића у Хрвата и проф Љубу Стојановића и Александра Белића у Срба, као и читаву плејаду српских и хрватских књижевника који су с одушевљењем прихватили њихове основне смјернице. Али на истим фонетским принципима настала су на двјема странама два правописа, један Брозов и један Белићев, који су, слажући се у већини рјешења, ипак развили неке правописне различитости које су постале карактеристичне и уобичајене на једној или другој страни. Послије проф. Броза преузео је уређивање хрватског правописа проф Драгутин Боранић, а уређивање српског правописа било је у рукама истакнутог научног радника проф. Александра Белића све до његове недавне смрти. За старе Југославије извршен је покушај на почетку шестојануарске диктатуре да се изједначе Белићев и Боранићев правопис, али због неправилно ријешеног националног питања у старој Југославији тај је покушај био осуђен на неуспјех. Тек након ослобођења и оснивања нове социјалистичке Југославије, у којој су сви југословенски народи стекли националну и социјалну слободу, створени су повољни увјети за рјешавање тога проблема који није само правописни него и национални проблем.

Сваки југославенски народ има неоспориво право развијања своје националне културе у социјалистичком смислу и у духу идеје братства и јединства југославенских народа. То дакако значи да сваки југославенски народ има право на свој национални језик и правопис. То право дакле припада и српском и хрватском народу. Али та два народа, као што већ рекох, имају преко стотину година штокавски дијалект као заједнички књижевни језик. Истина, употребљавају два изговора, екавски и ијекавски, и два писма, ћирилицу и латиницу, али то не негира чињеницу да је тај књижевни језик јединствен по гласовним, акценатским, обличним и синтактичким особинама. Али као сваки други књижевни језик с већим пространством, и хрватскосрпски народи и књижевни језик развио је у појединим крајевима неке особитости и лексичке разлике, али у тако незнатној мјери да ни то не нарушава његова јединства. Ипак постојање правописних разлика изазивало је приличних тешкоћа у нашој штампи, у школама, у издавачким подузећима и у јавној употреби. Особито велике тешкоће осјећале су се у школама, нарочито у мијешаним српскохрватским крајевима, гдје су ученици морали учити оба правописа, а често су се ти сасвим правописни проблеми од непријатеља братства и јединства искориштавали и у шовинистичке сврхе. Све те тешкоће могле су се ипак лако уклонити договором српских и хрватских књижевника и филолога у заједничком интересу, а уз респектирање свега онога што се у језику и правопису српске и хрватске књижевности правилно развило и усвојило од Караџићевих и Гајевих времена до данас. Тиме се дакле ништа не нарушава право српског и хрватског народа на свој језик и правопис, него се напротив само олакшава обострана ситуација на корист једне и друге стране не само у језичном и правописном него и у националном погледу.

Такве су мисли изрекли у 20. стољећу многи српски и хрватски културни и јавни радници, на примјер Јован Скерлић још прије првог свјетског рата, а практички су их послије првог свјетског рата проводили Мирослав Крлежа, Аугуст Цесарец, Иво Андрић и други, али се систематски почело на том радити тек послије другог свјетског рата, након анкете „Летописа Матице српске“ у Новом Саду г. 1954. У просинцу те године сакупило се у Новом Саду тридесетак српских и хрватских књижевника и филолога који су након тродневног засједања донијели тзв. Новосадске закључке о српскохрватском језику и правопису. Основна је мисао тих закључака да треба уклањати умјетне, вјештачке разлике између хрватског и српског правописа и књижевног језика. Као најбитнија културна и друштвена потреба истакнута је израда заједничког хрватскосрпског правописа, који треба да изради комисија српских и хрватских језичних стручњака.

На основи свих споменутих радова и закључака израђен је и г. 1960. објављен „Правопис хрватскосрпског (српскохрватског) књижевног језика“ као заједнички правопис. На израђивању тога дјела радио је и мештар југославенских лингвиста проф. Александар Белић, сматрајући то логичким завршетком стогодишње развојне линије нашега језика и правописа, а радили су равноправно и с истим заносом и представници наше науке о језику из Београда, Загреба, Сарајева и Новог Сада. Од те године на читавом хрватскосрпском језичном подручју, а то значи у Србији, Хрватској, Црној Гори и Босни и Херцеговини, вриједи један, заједнички правопис. По томе што се догодило по први пут у нашој хисторији, година 1960. постаје хисторијска година у развоју хрватскосрпског језика и књижевности.

Али читав тај посао нема само стручно, културно и књижевно значење. Као што сам већ рекао, тај посао има и велико национално значење. Већ сам начин на који је тај посао обављен показује како се у социјалистичкој Југославији рјешавају крупна и осјетљива питања на складан начин, договорно, научно, без надметања, у интересу свих заинтересираних народа, принципу идеје братства и јединства. Након појаве новог правописа наши су људи схватили да на појаве нашег језика и правописа треба гледати са хрватскосрпског аспекта, а не само са српског или хрватског.“

Енциклопедију, као што је познато, издаје Лексикографски завод СФРЈ у Загребу, а сурађују стотине истакнутих научних радника из свих наших република, а међу њима и истакнути хрватски филозофи, лингвисти, хисторичари и књижевници.

О необично великом, културном, националном и социјалистичком значају издавања Енциклопедије Мирослав Крлежа је, међу осталим, рекао „. . . Наша Енциклопедија треба да буде широко плебисцитарно овјеровљење огромне масе чињеница, које својом свеукупношћу стварају хисторију наше цивилизације, до данас углавном неприказане у својој импозантној цјелини“.

Што сам нашао у том дјелу „Пледоајеу за нашу социјалистичку концепцију“ (М. Крлежа)?

У Енциклопедији, том III стр. 447. у партији која обрађује појам Хрвати нашао сам ово: „Језик. Хрватски језик иде међу јужнославенске језике, а у науци се зове хрватски или српски језик (хрватскосрпски, српскохрватски) јер њиме говоре не само Хрвати него и Срби и Црногорци“.

У тому VII стр. 140. у партији под називом Срби нашао сам: „Књижевни језик Срба твори заједно с књиж. језиком Хрвата јединствен српскохрватски (односно српски или хрватски) језик“.

Слично је и у Енциклопедији Југославије. У тому IV Енциклопедије Југославије пронашао сам партије посвећене појмовима: језик македонски, језик словенски, језик српскохрватски (хрватскосрпски), али нисам пронашао посебно обрађене појмове хрватски језик, српски језик.

У познатим закључцима Новосадског договора од 10. просинца 1954. године међу осталим стоји:

„Народни језик Срба, Хрвата и Црногораца један је језик. Стога је и књижевни језик, који се развио на његовој основи око два главна средишта, Београда и Загреба, јединствен, са два изговора, ијекавским и екавским“.

„Треба одлучно стати на пут постављању умјетних препрека природном и нормалном развитку хрватскосрпског књижевног језика. Треба спријечити штетну појаву самовољног „превођења“ текстова и поштовати оригинал не текстове писаца“.

Међу потписницима се из Хрватске налазе: Митко Божић, предсједник Друштва књижевника Хрватске, Марин Франичевић, др Јосип Хам, др Мате Храсте, др Људевит Јонке, Јуре Каштелан. Накнадно су закључке потписали још бројни истакнути књижевници и свеучилишни професори из Хрватске.

Цитирао сам само мали дио изабране научне литературе која овом питању језика у том истом духу и смислу обрађује тај проблем. Цитирао сам из ових разлога:

Прво, да покажем и утврдим да су већ деценијама, још у даљој прошлости, а нарочито — и ако не само — у посљедња више него два деценија живота у слободној Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији сви компетентни и озбиљни научни радници и научне установе јединствено утврдили и научно аргументирали тезу о томе да је „народни језик Срба, Хрвата и Црногораца један језик“. Стога је и књижевни језик, који се развио на његовој основи око два главна средишта, Београда и Загреба, јединствен, са два изговора, ијекавским и екавским. Тај јединствени хрватскосрпски односно српскохрватски књижевни језик није ни измислио ни октроирао Устав СФРЈ као што би се могло закључити из Декларације која каже: „Досадашња уставна одредба о „српскохрватском односно хрватскосрпском језику“ својом непрецизношћу омогућује да се у пракси . . .“ Ако је уставна одредба и појам „хрватскосрпски односно српскохрватски непрецизан и има штетне посљедице по равноправност хрватског народа и његова језика, онда томе није крива уставна одредба и не могу се оптуживати (што је данас модерно) политичари и уставотворци за стварање тога „непрецизног“ и „штетног“ појма, него сви наши истакнути научни радници, генерације научних радника, уз пут речено и великих патриота, који нису своју научну и патриотску савјест хтјели ставити у службу моменталној политичкој конјунктури, већ су досљедни својој научној савјести и свјесни прогресивног националног значења таквог научног закључка у борби коју су Хрвати, Срби, Црногорци водили за слободу, независност, равноправност и јединство, несебично и са свим жаром се залагали за своје научне резултате и патриотске идеале. Устав, дакле није октроирао хрватскосрпски односно српскохрватски језик, већ је само преузео резултате научне и патриотске мисли, као што је КПЈ знала увијек да преузме и у форми своје мисли унесе све прогресивне резултате људске мисли.

Ако се у конкретном случају ради о простој измјени назива чему толика бука и мобилизација. Међутим, читав текст и контекст Декларације оставља дојам да се не ради о измјени назива, већ о новој тези у питањима нашег досад заједничког књижевног језика. Али у том случају требало би опсежним научним радовима и закључцима, које су стрпљиво, предано, с научном савјешћу и патриотском свијешћу израдиле генерације научних радника, супроставити више од једне декларације на два ступца, у којој нема науке, али има — хтјели то аутори или не — политике, и то чудне политике.

Методе борбе за афирмацију и равноправност хрватског књижевног језика

Свјестан сам, као и многи други, да у нашим међунационалним односима, па и у језичној области, има појава и проблема који их трују и за које је потребно да све прогресивне снаге чим прије нађу заједничком, социјалистичком, равноправном, солидарном и конструктивном акцијом и најбоља рјешења.

Тих појава има и бит ће их јер још постоји објективна основа из које извиру. Ми, и једино и само ми, југословенски комунисти, ријешили смо национално питање у Југославији, и успоставили слободу, независну федеративну социјалистичку заједницу равноправних братских народа и народности. То не значи да су ријешени сви проблеми и аспекти тог питања. Искуство показује да још постоје фактори који слабијом или јачом снагом дјелују у правцу отварања овог или оног аспекта националног питања. Један од тих фактора су идејни и политички остаци класичног буржоаског национализма, којим се у ствари прикривају разне антисоцијалистичке тенденције свргнуте буржоазије. У таквим националистичким манифестацијама изражава се и све оно што је реакционарно, идејно заостало или тренутно дезоријентирано тешкоћама и заокретима у нашем друштвеном животу (и у самом радничком покрету).

Други фактор који може утјецати на међунационалне односе јест бирократски централизам и с њим повезани великодржавни хегемонизам. Афирмација таквих тенденција са своје стране потхрањује буржоаски национализам. Познато је на какав начин Савез комуниста води успјешну борбу против те тенденције, и то не само на ријечима већ озбиљним захватима у друштвено-економску и друштвено-политичку структуру заједнице. Тешкоће у међунационалним односима изазивају и значајне разлике које још постоје у економској развијености појединих република и дијелова Југославије. Међунационални проблеми и противурјечности имају дакле објективну подлогу из које извиру. То треба знати и уочити у сваком конкретном случају да би се могле наћи одговарајуће методе и путови за рјешавање тих противурјечности. На један ће се начин прогресивне социјалистичке снаге борити и сламати отпоре, ако се доминантне снаге друштва опиру прогресивном рјешавању отворених проблема, а на други ако су доминантне друштвене снаге свјесне тих проблема и показују спремност да их с пуном одговорношћу ријеше.

У другом случају потребна је активна и конструктивна сурадња свих истински заинтересираних за прогресивно, социјалистичко рјешење, а не никаква политичка демонстрација, драматизирање, стварање узнемирености, осјећаја угрожености и неповјерења у властитом народу и међу народима.

Претпостављам, управо сам увјерен, да највећи дио чланова установа које су потписале Декларацију имају повјерење у Савез комуниста и да полазе од тога да (уз њихову конструктивну сурадњу пружену међусобним повјерењем) СК има, уза све слабости, развијен осјећај осјетљивости и одговорности за националне односе и да је уз њихову прогресивну сурадњу и подршку способан и спреман да безболно разрјешава и теже противурјечности у нашем развитку.

Чему онда овакав пут и овакве методе?

Аутори Декларације — вјерујем и надам се ипак да већина несвјесно — нису водили о томе рачуна. Јер зашто би иначе драматизирали и стварали у јавности осјећај узнемирења и угрожености, што само отежава рјешавање отворених и правих (а не измишљених или предимензионираних) проблема Савезу комуниста и свим другим прогресивним снагама према којима аутори Декларације у уводу иначе исказују своје повјерење.

Зашто је потребна и је ли тачна Декларација у оном дијелу који говори:

„Упркос Осмом конгресу, Четвртом и Петом пленуму ЦК СКЈ, који су у нашим данима посебно нагласили важност социјалистичких начела о равноправности наших народа па, према томе, и њихових језика, путем управног апарата и средстава јавне и масовне комуникације (савезних гласила, Танјуга, ЈРТВ у заједничким емисијама, ПТТ, жељезницама, тзв. материјала економске и политичке литературе, филмских журнала, разних административних образаца), затим путем језичне праксе у ЈНА, савезној управи, законодавству, дипломацији и политичким организацијама, фактично се и данас проводи наметање „државног језика“, тако да се хрватски књижевни језик потискује и доводи у неравноправан положај локалног нарјечја“.

„Потписане установе и организације сматрају да у таквим случајевима хрватски народ није заступан и да је доведен у неравноправан положај.“

У нашем друштвено-политичком систему са све одлучнијим курсом на досљедно остваривање самоуправљања и скупштинског система, без систематског обраћања јавности незамисливо је његово функционирање. Али тим одговорније постаје обраћање јавности. Морамо увијек поставити себи питање да ли смо се довољно одговорно обратили јавности, да ли износимо праве проблеме у њиховим стварним димензијама или свјесно или несвјесно дајемо криву слику стварног стања и правих мотива. Иначе заваравамо јавност.

(Наставак у сутрашњем броју)

Поводом Декларације о положају хрватског језика

КУДА ИДЕМО?

Чланак академика проф. др Ферда Чулиновића о тзв. декларацији о називу и положају хрватског књижевног језика написан специјално за „Борбу“

Наставак са 1. стране

Та „декларација“ дошла је за нашу јавност, па и за сав наш научни свијет, а исто тако и за многе припаднике установа које су потписале овај акт, као веома неугодно изненађење. Многи се наш човјек сазнавши за то запитао — **чему и коме је то требало! Откуда овакав изненадни акт баш у данашње вријеме?** Зашто? Што је понукало потписнике ове „декларације“ да иступају овако оштро, **ултимативно?!** Какви су то разлози навели ове људе, да **ударе овако — на отворена врата?!**

Јер они разлози, које аутори те „декларације“ у њој наводе не могу никога озбиљно увјерити, да је до таквог акта и на овакав начин требало доћи. Аргументи наведени у тој „декларацији“ нису основани, против њих говоре непобитне чињенице, а њих ће признати и сами потписници тога акта.

Каква је то прикривена генеза ове „декларације“ и зашто је тако поступљено? Осим вијести о дискусијама у друштву књижевника, све друге установе потписнице овог акта као да су се завиле у неку чудну тајност. Зашто се о овако значајном и далекосежном акту политичке природе није претходно расправљало у свим научним, односно културно-просвјетним установама, а напосе онима које су овдје потписане? Познато нам је да се то питање код више установа **није изнијело на дискусију** (као напр. „Матица Хрватска), али ипак је та установа потписник овако рјечите „декларације“! Зар се смјело допустити, да о таквом ставу према **народном језику и самом народу** одлучује само управа, дакле неколико људи? Тко им је дао такво право?!

Декларација је богата вербалистичким формулацијама али сиромашна аргументима

Потписници „декларације“ истичу да иступају као „стручњаци“, наиме као лингвисти. Но зар је наш језик само „књижевни језик“? Зар наш народ нема права да и он нешто каже о своме језику, јер о њему се управо ради? Али редактори овог акта нису се задржали само на лингвистичком подручју. Они су кренули и даље. Они сами истичу, да иступају и у име **„знаности и културе уопће“**. Зашто су се при томе међутим оградили од других научних, односно културно-просвјетних установа? Зар су само потписнице овог акта једине установе које се баве знаношћу и „културом уопће“? Да ли им је познато да се огроман број научних и културно-просвјетних установа **не слаже с њиховим ставом израженим у овој „декларацији“**! Многи је наш научни и културно-просвјетни радник **дубоко индигниран оваквим иступом аутора ове „декларације“.**

„Декларација“ је богата вербалистичким формулацијама, али је сиромашна аргументима и што је најтеже по њу, она ратује **с истином**. Зар се наша јавност може задовољити њиховим „аргументима“, према којима се хрватски књижевни језик сузбија од стране српског употребом екавштине у војсци итд? Аутори су стигли чак да нас упозоре и на „обрасце“, али нису ли ти „аргументи“ свједоџба сиромаштва?!

Аутори „декларације“ говоре овдје против свог бољег знања. У свим тим установама зна се да **нитко не потискује хрватски књижевни језик, већ да се он (и у установама потписницама тог акта) развија сад управо — више него ли икада. Како се дакле може доћи до тврдње о** сузбијању тога језика?!

Премда је хрватски књижевни језик **данас управо у живом успону** (а то знаду баш и установе потписнице!) ипак потписници указујући на „средства јавне и масовне комуникације...“ звоне на узбуну, да би се — заштитио хрватски књижевни језик. Њима је врло добро познато **да нитко жив не брани данас национални назив „хрватског књижевног језика“**, али потписници ове „декларације“ упркос тог свог бољег знања дижу узбуну, као да нетко брани употребу хрватског књижевног језика? Ако је заиста тако, зашто потписници нису одређено, увјерљиво, јасно и недвоумно указали и доказали — **тко, када, како и зашто гуши хрватски књижевни језик!** Они то нису учинили зато јер то **није истина!**

Хрватским језиком говори велики дио српског народа а српским језиком говоре и најчишћи хрватски крајеви

Аутори полазе од своје тврдње како хрватски и српски језик није један, него два језика. Парадоксално је међутим, да су аутори ове „декларације“ 1954. потписали новосадски договор, сагласивши се тада са хисторијски развијеном, а животом потврђеном тезом, да су хрватски и српски језици само један, те исти (хрватско-српски или српско-хрватски језик). Нама се при томе намеће питање о узроцима промјене става аутора ове „декларације“. Шта се кроз тих тринаест година измијенило, да сад овако иступају.

Потписници „декларације“ износе тврдњу, али не дају доказе за њу — о неистовјетности хрватског језика са српским. Гдје су им аргументи за то? Гдје су **разлике између хрватског и српског језика?** Зашто бар не понове оне „аргументе“, које су својевремено о томе 1940. изнијели неки, који се данас одричу тог свог дјела?

Ако смо правилно схватили оно што су аутори „декларације“ жељели **казати**, хрватски књижевни језик за њих је ијекавска штокавштина. Но што је са штокавцима „јекавцима“, „икавцима“, а што је с кајкавцима и чакавцима? Српски језик био би (како изгледа) за њих штокавска екавштина. Али зар они ту не виде парадокс? Хрватским језиком (штокавштином и јекавштином) говори велики дио српског народа (ужички крај, Босна с Херцеговином, Далмација, Лика, Кордун и Банија), а српским језиком (екавштином) говори најчишћи хрватски крај — Хрватско Загорје, затим Истра и Хрватско приморје) овдје је екавштина, измјешана с икавштином). Дајте географску карту говорних подручја, па и сами мало боље у њу погледајте! Онда ћете видјети — докле смо дошли.

Редактори спомињу како хрватски и српски језик имају „заједничку лингвистичку основу“. А што они мисле под тиме? Каква је то њихова заједничка „основа“? Ако већ другоме пребацују „непрецизност“, зашто сами нису прецизни, гдје то највише треба! Не ради се ту о „основи“ него о **идентитету језика, а вјерујем да и они сами то знаду.** Зашто онда сад тврде друкчије?!

Аутори ове „декларације“ истичу демократичност, а сами иступају недемократски. Да ли се с уставним границама слободе језика (како и сами истичу) слаже њихов захтјев, да „службеници, наставници и јавни радници, без обзира откуда потјецали, службено употребљавају књижевни језик средине, у којој дјелују“? По њиховоме, на подручју важења хрватског књижевног језика не би се дакле смјело писати — српским језиком. А што о томе каже Устав? Како се према томе односи демократичност, о којој они баш говоре?!

Није то ствар лингвиста него свих нас

Треба признати да има извјесних појава, које понеке могу потаћи на овакве „одбранашке“ иступе. Треба казати, да има извјесних чина који намећу потребу критике. Али то се у нашој народној заједници **не смије чинити ултимативним нотама**, него братским договором, споразумијевањем. Зашто се и ова питања (која истичу потписници „декларације“) нису јавно дискутовала, преговарало о њима, договарало и онда рекло своје?!

Аутори „декларације“ везани су новосадским договором. То је билатерални акт, двострани споразум, који се не би смио једнострано раскидати. Зашто се умјесто договорне анализе становитих појава ипак прешло на ултимативни акт?

Значај ове „декларације“ веома је далекосежан. Овај акт није само једнострано кршење преузете обавезе, раскидање „новосадског договора“ (а да ли потписници на то имају право и легитимацију?), него је та „декларација“ истодобно и **национално-политички акт, који дубоко задире у интересе читавог народа.** Није то ствар само „лингвиста“ него се она тиче и свих нас!

Кад аутори „декларације“ говоре о сузбијању хрватског књижевног језика, а напосе кад вапе за равноправношћу, онда самим тиме они иступају против основних народних интереса. Смије ли се на овакав начин иступати против **„етатизма и хегемонизма“**, те захтјевати ултимативно — равноправност хрватског језика са српским? А тко данас напада хрватски језик у овој земљи? Било би добро, кад би нам на то одговорили аутори ове „декларације“.

Зар они не осјећају да се оваквим актима у наш народ може унијети немир? Зар ми немамо других пречих потреба и задатака за рјешавање данас мјесто ових и оваквих „лингвистичких“ испразних фраза?

Ово неколико редака упућујемо не толико ауторима ове „декларације“ колико нашој јавности. Она треба да сазна да иза ове „декларације“ не стоји сав научни свијет Хрватске, сви културно-просвјетни радници. Она треба да зна за огорчење које је таква „декларација“ изазвала код многих од нас. Јавност наша треба да зна, да многи наш научни радник **не одобрава такву „декларацију“**. А да ли су баш сви колективи наведени у „декларацији“ уз потписнике ове „декларације“?

Веома би негативно било кад би се поводом ове „декларације“ са српске стране чули једнаки гласови раздвајања. Вјерујемо да до тога не ће доћи, јер за то нема основа, нема објективне потребе, а нити је вријеме да се данас раздвајамо. Аутори и сами говоре о социјализму, али они нису иступили с њим у складу. Они говоре о братству и јединству, али оно је толико угрожено да се не смије излагати разним искушењима. А ова „декларација“ је управо то!

Марин Цетинић у „Борби“

Члан Савезног извршног већа Марин Цетинић посетио је синоћ редакцију „Борбе“.

У разговору са новинарима, који је трајао преко два часа, Марин Цетинић је одговарао на питања о привредним кретањима у земљи и о спровођењу реформе.

На слици: Марин Цетинић у разговору са новинарима „Борбе“.

Из ЖТП — Сарајево

Укида се 7 пруга узаног колосека

Сарајево, 20. марта

Раднички савет ЖТП-Сарајево предложиће овим да на Скупштини Босне и Херцеговине да се у Републици укине 7 нерентабилних пруга узаног колосека и да се испита рентабилност још 6 пруга.

Према предлогу, 27. маја ове године требало би да престане саобраћај на пругама Бањалука — Предграђе — Бањалука, Сочковац — Грачаница, Вила Нова — Треница, Шипово — Млиниште, Олово — Хан Пијесак — Кусаче, Босански Брод — Добој и Доњи Вакуф — Горњи Вакуф.

У Босни и Херцеговини од 2.164 километра пруге, узаног је колосека преко [illegible] одсто. Само десет нерентабилних пруга доносе ЖТП губитак од најмање 32 милиона нових динара годишње.

(Танјуг)